

creaturam. » Tam vero non certe cuiquam in mentem venire potest, Deum spectatum ut Dominum universi non adoratione latriae, sed cultu inferiori duliae honorandum esse. Igitur Angelicus solum ait, dominium esse *obiectum manifestationis*, quod per se non sufficeret ad cultum latriae; sed *obiectum formale* propter quod latria debetur, esse deitatem. Ita ergo etiam intelligendum est, quod in eodem contextu dicit de humanitate Christi. Praeterea disserte declarat s. Docteur ibi a. 1. ad 3. et a. 2. ad 1, perfectionem humanitatis *per se spectatae* fore quidem fundamentum et obiectum formale duliae; sed si humanitas spectatur, ut est realiter hypostatice unita Verbo, eam una adoratione latriae in Verbo et cum Verbo esse colendam. Obiciens enim sibi verba glossae in Ps. 98: « nemo carnem eius spiritualiter manducat nisi prius adoret, non illa dico adoratione quae latriae est, quae soli creatori debetur » (1), respondet, glossam esse rite interpretandam, « quia, ut Damascenus dicit (F. O. I. IV. c. 3), *si divides subtilibus intelligentiis quod videtur, ab eo quod intelligitur, inadorabilis est ut creatura, scilicet adoratione latriae, et tunc sic intellectae ut separatae a Dei Verbo, deberetur sibi adoratio duliae...* sed cuiusdam excellentioris, quam hyperduliam vocant. » Quibus verbis Thomas aperte docet, humanitati ut actu est Verbo hypostatice unita, non aliam quam latriae adorationem esse deferendam.

(1) Hanc glossam ita referunt etiam alii Scholastici, ut Alexander Halens. 3. q. 30. a. 3. m. 2., et revera plus auctoritatis ei tribuentes, quam par est, videntur nonnulli esse decepti. Glossa ordinaria Walafridi Strabonis solum habet verba priora, *nemo carnem eius manducat, nisi prius adoret*, quae sunt Augustini, non autem sequentia, quae negant latriam. Gausfredus Clarovallensis discipulus s. Bernardi in ep. ad Card. Albanensem glossam adscribit synchrono atque ex habitis cum eo concertationibus sibi notissimo Gilberto Porretano, quem etiam propter illam erroris accusat (vide eius verba apud Petav. I. XV. c. 3. n. 5.). Hoc si compertum habuissent Scholastici, a multis ambagibus facilius se expedire potuissent. Vasquez satis dextere nodum secat: « eam glossam invenire non potui, et puto non esse alienius antiquioris Patris, quare de ea non est multum curandum » disput. 95. c. 4. n. 22.

SECTIO IV.

DE CHRISTO MEDIATORE.

PRAENOTIONES.

I.

Per peccatum violatur honor Deo debitus et fit Deo iniuria, quae ex mensura personae offensae habet quandam infinitatem; nullum vero damnum Deo inferri potest.

Essentiale atque ex ipsis rerum naturis necessarium ius est Dei, ut rationalis creatura libera ad ipsum, qui est supremum principium et ultimus finis omnium, se totam dirigat; et reliquis se inferioribus non nisi tamquam mediis ad finem utatur.

Haec creaturae rationalis directio ad Deum principium et finem suum ultimum consistit in theoretica et practica agnitione infinitae excellentiae Dei (ut Dominum Deum suum laudet, revereatur, illique serviat); et in hac porro agnitione constituitur *formalis honor Dei externus*.

Libera aversione a Deo seu libere negando theoreticam et practicam agnitionem supremam excellentiae tamquam principii et finis omnium, violatur essentiale ius Dei ipsius, nempe ius ad liberam subiectionem creaturae rationalis et ad honorem a creatura debitum; proinde Deo fit *iniuria*, quae generatim est libera laesio iuris alterius et speciatim iuris ad honorem deferendum. Stricto ergo sensu per peccatum Deo fit *iniuria*.

Gravitas moralis et velut *formalis* iniuriarum primario desumitur ex ordine debito dependentiae, in quo est persona laedens ab excellentia, dignitate, et iure laesi; ita ut iniuria sit in ea ratione, in qua est ille ordo dependentiae, h. e. iniuria eo gravior, quo dependentia est magis essentialis, intima, et intensa. Haec ratio exprimitur illo axiomate: iniuriae gravitatem desumi ex dignitate personae laesae, vel ex distantia inter laedentem et laesum. Altero loco iniuriae gravitas velut *materialis* pendet ex atrocitate facti,

quo infertur. Ex priori ratione peccatum quodvis mortale est in ordine supremo iniuriae, ultra quem alius nullus esse potest, et ad quem nullus alius ordo iniuriarum potest habere proportionem aliquam; unde a peccatum habet *quamdam infinitatem* » (S. Th. 3. q. 1. a. 2. ad 2. cf. 1. 2. q. 87. a. 4). Ex altera ratione sunt diversi gradus peccatorum.

Propter eandem infinitam excellentiam et perfectionem Dei, ex qua iniuriae per peccatum illatae gravitas quaedam infinita consequitur, *damnum* ex peccato nullum exurgit Deo; sed *damnum* maximum et ordinis extremi oritur creaturae peccatrici. Videlicet bona sunt duplicis ordinis, interna et externa. Bonum internum entis intelligentis appello illud omne, quod constituit *esse* vel *melius esse* illius, cuius est bonum; bonum externum, quod cum bono interno connexionem aliquam habet et in illo ac propter illud amatur, non tamen pertinet ad *esse* vel *melius esse* illius, cuius bonum dicitur (1). Gloria Dei interna, h. e. eius infinita excellentia et perfectio et huius perfectionis infinita comprehensio et infinitus amor, est bonum Dei internum et beatitudo absoluta, cui nihil potest accedere vel decedere. Gloria Dei externa, h. e. illius excellentiae agnitio et amor per creaturas racionales (de gloria enim *formali* loquimur), est bonum Dei externum, quo multiplicato non augetur et quo sublato non minuitur bonum internum Deo; illud tamen cum hoc connexionem habet, atque illud in hoc et propter hoc Deus ipse vult et amat; seu aliis verbis, actus infinitus idem quo Deus necessario vult et amat suam gloriam internam, quodammodo extenditur ad volendum gloriam externam antecederet libere, consequenter et in hypotesi creationis entium intelligentium necessario. Non ergo gloria externa sicut nec bonum quodvis a Deo distinctum pertinet aut pertinere potest ad constituendum *esse* vel *melius esse* Dei. Tam vero *damnum* dicitur privatio boni debiti, quod constituit *melius esse*. Ergo sicut ex ne-

(1) Ex his patet, in creaturis finitis a bono externo semper pendere aliquod bonum internum verum vel apparens, in solo Deo infinito bonum internum prorsus esse independens ab externo.

cessaria et infinita perfectione fit, ut laesio honoris et iniuria a habeat quamdam infinitatem », ita ex eadem causa est, cur Deus ex peccatis nullum *damnum* pati possit.

II.

Peccatum est culpa creaturae rebellis, nominatim, ut hic loquimur, hominis lapsi; cum culpa nectitur reatus poenae, privatio et indignitas gratiae, servitus.

Ex parte creaturae rebellis contra Deum spectari debet *culpa* et *poena*, quae pro culpa debetur. *Culpa actualis* constituitur in ipso actu libero aversionis a Deo et in violatione iuris Dei. Ex culpa actuali consequitur status perseverans aversionis a Deo ultimo fine sub displicitia et improbatione Dei, qui status utpote inductus culpa actuali est *culpa habitualis*. Prout nunc de homine agimus, in praesenti ordine supernaturalis elevationis, ubi Deus constituerat humanum genus in statu filiorum adoptionis per gratiam sanctificantem ordinatum ad se ut ad finem supernaturalem intuitive fruendum, culpam actualem consequitur privatio gratiae adoptionis, quae privatio permanens, in sua connexionem cum culpa actuali, est ipse status aversionis a Deo sine supernaturali, et status sub displicitia et improbatione Dei, proindeque peccatum habituale.

Ex culpa saltem quamdiu illa perseverat, sequitur secundum aeternam legem iustitiae obligatio ad subeundam *poenam*, quae respondeat gravitati culpa. Poena proxime et connaturaliter nexa cum *aversione a Deo* est imprimis ipsa subtractio donorum sanctificantium et gratiarum ad sanctificationem conducentium, quatenus a Deo iusto iudice infligitur (1), tum privatio fruitionis Dei et iactura ultimi

(1) Privatio gratiae sanctificantis *active* sumpta, h. e. quatenus ex parte Dei est subtractio gratiae, intelligitur esse poena peccati actualis; eadem *passive* considerata ut status animae est macula peccati ex sua relatione ad actum voluntarium. Hoc facile intelligitur in peccatis actualibus singularum; in peccato vero originali discrimen solum est, quod privatio gratiae non oritur ex libero actu singularum, sed pendet a peccato libero et refertur ad peccatum liberum primi parentis ut principii naturae, qui in se continebat et iudice representabat omnes suos po-

finis, ad quem homo est creatus et ordinatus. Sicut deinde cum fruitione ultimi finis necitur cumulus bonorum beatificantium, ita cum amissione eius coniungitur cumulus malorum torquentium pro ratione *conversionis indebitae ad creaturas*, quae in peccato saltem actuali ut correlatum necessario necitur cum aversione a Deo (Apoc. XVIII. 7).

Potest et in ipsis Scripturis solet hic status peccatoris considerari tamquam *servitus*. Est sane status servitutis durissimae *sub peccato*, ut excludit dignitatem et libertatem filiorum Dei; *sub concupiscentia et ignorantia*, ut est mancipatio quaedam in peccatum; *sub aerumnis et poenis* absque merito iam in hac vita mortali, potissimum vero in morte aeterna tolerandis; quae omnia, simul spectato persuasore operis mali et supplicii exactore, ut loquitur Augustinus (1), dici possunt *servitus sub diabolo* tentatore et tortore.

Spectari ergo debent in humano genere sub peccato haec tria: a) *debitum* reparandi honorem laesum, ac *reatus* ad subeundam poenam; b) *indigentia* et simul *indignitas* non solum negativa sed privativa ad recuperandam gratiam tam sanctificantem quam actualem, et consequenter impotentia omnimoda ad vitam aeternam assequendam; denique c) *servitus*, quae a prioribus in concreto spectatis modo considerandi tantum differt.

III.

His malis reparandis respondent satisfactio, meritum, redemptio.

In hypothesi, quod sanctitas et iustitia divina plenam voluit esse iniuriae compensationem ac ordinis iustitiae

steros. Hinc privatio gratiae sanctificantis in peccato originali non est singulis *poena* peccati ipsis proprii; huiusmodi enim nullum antecedit; sed ea est ipsum peccatum habituale, quatenus privatio relationem habet ad peccatum actuale Adami. Ex parte Dei itaque subtractio gratiae sanctificantis potest dici punitio peccati Adami non autem peccati singulorum, cum huiusmodi nullum antecedit; sed privatio integritatis, immortalitatis, et gloriae etiam poena est peccati originalis singulis proprii (cf. Vasquez in 1. 2. disput. 132. c. 10. et disp. 134. c. 1. Opp. Tom. III.).

(1) = Princeps mundi praeposuit mortis, operis mali persuasor, supplicii exactor = Aug. in Ps. 162. n. 8.

reparationem, et propterea etiam poenam exigebat aequivalentem culpae omnibus; quod pariter gratiam et possibilitatem salutis aeternae noluit gratis et sine merito restituere *indignis*, sicut donaverat *non dignis*, sed immo meritum postulabat adaequatum; quod hominem sua culpa lapsum in servitutem diaboli eruere ex illa noluit, nisi pretio adaequato persoluto: in hac aio hypothesi *satisfactio, meritum, pretium redemptionis* requirebatur valoris infiniti. De hoc valore infinito paulo post dicemus.

Satisfactio active sumpta est compensatio honoris laesi sive iniuriae illatae, et exaequatio poenae debitae; *objective* intellecta est ipsum opus vel obsequium, quo quis compensat iniuriam a se vel alio illatam alteri, et exaequat poenam debitam pro iniuria. Satisfactio ergo directe praestatur illi, cuius honor erat laesus; et cedit in bonum rei, pro cuius culpa et poena satisfit.

Meritum est opere comparata dignitas ad remunerationem (1). Dignum scilicet se reddit merens, ut sibi vel intuitu sui aliis bona retribuatur, quae ipsi merenti sunt praemium et merces, aliis sunt gratia facta a merente vel intuitu merentis.

Redemptio est restitutio ex servitute in libertatem amisam pretio soluto. Emptio ex prima impositione nominis dicitur de rebus, commutatio scilicet pretii aequivalentis pro re, quae est in potestate et iure alterius; haec emptio dicitur *redemptio*, si res pretio soluto redigitur in ius et po-

(1) Est sensus improprius, si quando quaevis dignitas ad bonum conferendum appellatur *meritum*, cuiusmodi e. g. erat dignitas ad vitam aeternam angelorum et primorum parentum vi gratiae sanctificantis primitus et absque ulla sua cooperatione collatae; cuiusmodi est etiam dignitas infantium, et alio modo etiam adultorum vi gratiae collatae praeciae *ex opere operato*; quamvis quoad hos homines peccatores sit *meritum Christi*, propter quod confertur gratia et consequenter vita aeterna, atque in adultis interveniat etiam ipsorum cooperatio cum adiutorii gratiae actualis ad congruam dispositionem pro gratia habituali. Merito respondet *remuneratio* seu *merces* seu *praemium*; ubi ergo dignitas non est ex merito proprio dicto, etiam bonum quod confertur, non est praemium et remuneratio sensu proprio, sed tantummodo *muneratio* et *donum gratuitum*, quatenus dignitas ipsa est gratuito collata.

FRANZELIN, de Verbo Incarnato.

testatem pristini domini. Pari modo *redemptio* sine metaphora dicitur de servis, redactio scilicet in libertatem pristinam, vel etiam in potestatem pristini domini pretio soluto ipsi habenti servum in sua potestate. At in subiecta materia agitur de servitute sub peccato, sub concupiscentia, sub poena peccati, et sub diabolo tanquam exsecutore non autem legitimo possessore; unde pretium solvendum sunt ipsa satisfactio et meritum, quae Deo offenso exhibenda sunt, et pretium dicuntur non quasi aequivalens servo redimendo, sed satisfactio quidem aequivalens iniuriae illatae et compensans honorem laesum, meritum autem aequivalens gratiae et bonis supernaturalibus recuperandis humano generi. Ideo *redemptio* dicitur, quatenus est *restitutio in pristinam libertatem filiorum Dei per satisfactionem et meritum*, non autem per pretium solvendum alicui, a quo servus esset emendus seu redimendus cf. 1. Pet. I. 19; 1. Cor. VI. 20; VII. 23.

IV.

Valor moralis in satisfactione et merito proportionem sercat cum dignitate personae satisfaciendae et merentis atque cum dignitate rei oblatae. Unde ex personae et rei oblatae dignitate infinita est valor satisfactionis et meriti in ordine morali infinitus.

Valor est aliquid commune satisfactioni, merito, et proinde etiam pretio redemptionis; est autem valor dignitas moralis ac proportio operis et obsequii cum iniuria illata in satisfactione pro culpa, cum poena substinenda a reo in satisfactione pro poena, cum praemio et bonis retribuendis in merito, cum hisce omnibus in pretio redemptionis.

Sicut gravitas iniuriae primario desumitur ex dignitate personae, cuius honor laesus est (n. I.); ita ordine inverso valor satisfactionis pro honore laeso et meriti derivatur ex dignitate personae satisfactionem exhibentis et merentis. Hoc principium est certissimum, saltem si personae merentis et satisfaciendae dignitas est infinita; etiamsi forte

aliqua restrictio admittenda esset, ubi dignitas finita est (1). Nam sicut omnia quae personae infinitae insunt, ita et opera dignitatem accipiunt ab ipsa persona.

Ex hoc principio sequitur, satisfactionem quae a persona creata exhiberi possit, semper esse ordinis inferioris, nec unquam posse pertingere ad compensationem adaequatam iniuriae Deo infinito illatae; contra vero quamlibet obsequii et honoris exhibitionem a persona infinita ad compensandas iniurias oblatam valoris esse simpliciter infiniti, pariterque infiniti esse valoris in ratione meriti. Valor operis non est aliquid physice infinitum sed est infinitum morale, h. e. dignitas et proportio eius in ordine iustitiae ad compensationem iniuriarum et ad retributionem praemiorum est tanta, ut debitam pro quavis gravitate et quovis numero iniuriarum compensationem et quaevis praemia ordinis finiti semper excedat.

Sicut iniuriae gravitas primario desumitur ex dignitate personae cuius honor laeditur, secundario tamen etiam ex indignitate facti, quo iniuria infertur; ita etiam in satisfactione et merito formaliter quidem valor derivatur ex dignitate personae satisfaciendae et merentis, ut dictum est; nihilominus tamen valor considerandus est etiam in opere et re ipsa, quae ad satisfaciendum et merendum offertur. Si de Christo loquimur, res ipsa oblata est infiniti valoris; unde dicimur « non corruptibilibus auro vel argento redempti esse, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi et incontaminati » (1. Pet. I. 18. 19. cf. Act. XX. 28; Rom. V. 9; Heb. IX. 14), et ipse Filius Dei est « propitiatio pro peccatis nostris » (Rom. III. 25; 1. Io. II. 2; IV. 10). Nimirum satisfactio *active* sumpta fit quidem per liberam actionem vel passionem; sed quia actio satisfactoria Christi est effusio sanguinis, oblatio vitae suae et sui ipsius, ideo ipse sanguis effusus et ipse Christus est pretium redemptionis, propitiatio et satisfactio *obiectiva*, non tantummodo quatenus ontologie est haec res vel haec persona habens humanam naturam, sed

(1) Est probabilis sententia, etiam pro diverso gradu sanctitatis creatae maiorem minorem esse gradum meriti in uno eodemque opere supernaturali. Vide Suarez De gratia l. XII. c. 22.

quatenus includitur ut obiectum in oblatione et actione satisfactoria, seu quatenus formaliter est res oblata per liberam actionem ipsius Christi. Quia igitur et offerens satisfactionem et res oblata est ipse Christus infinitae dignitatis, valor satisfactionis infinitus desumitur etiam ex re oblata, quae dignitatis est infinitae.

V.

Incarnatio personae divinae erat necessaria, non quidem absolute sed in hypothesi, quod divina iustitia satisfactionem postularet adaequatam, et ad manifestandam sicut iustitiam ita misericordiam ac sapientiam in modo reconciliationis perfectissimo.

Ex dictis consequitur, incarnationem necessariam fuisse in duplici hypothesi, quod primo Deus humanum genus lapsum voluit restaurare, et quod deinde peccatum remittere et gratiam culpa hominis perditam restituere noluit, nisi pro iniuria sibi illata satisfactio *adaequata*, et pro gratia bonisque supernaturalibus recuperandis meritum *adaequatum* exhiberetur. Non tamen fuit incarnatio etiam supposito hominis lapsu simpliciter necessaria, quia a) restauratio generis lapsi non necessario et ex interna exigentia divinarum perfectionum, sed ex libera misericordia facta est (1); quia b) potuit Deus nulla praestita satisfactione homini lapsu gratiam offerre, qua erigeretur a peccato, eique per adiutorium gratiae poenitentis peccatum dimittere; quia c) potuit exigere satisfactionem et meritum inadaequatam, quod praestare posset merus homo innocens et sanctus, qui constitueretur caput humani generis. Cf. Suarez de Incarn. disput. IV. sect. 2.

Splendidissime se manifestavit infinita Dei misericordia, iustitia, et sapientia, dum a) humano generi lapsu voluit

(1) Coniecturas probabiles de divina providentia circa genus lapsum, si Deus illud restaurare et redimere noluisset, sicut iustissime potuit non velle, lege apud Suarez De gratia prolegom. IV. c. 9. n. 12. Confer explicationes alias apud Iosephum Ragusam de Incarn. q. 1. a. 3. §. 6 p. 211. ad finem; apud Lessium de Incarn. q. 1. a. 3. n. 57.

culpam et poenam remittere, ei gratiam, adoptionem et ius ad hereditatem ac beatitatem supernaturalem restituere, illud uno verbo ex servitute in pristinam libertatem restaurare; dum b) hoc tamen ita voluit, ut sibi adaequata satisfactio pro iniuria illata, adaequatam meritum pro gratia et gloria restituenda, adaequatam redemptionis pretium pro restauranda libertate filiorum Dei ab uno ex ipso humano genere pro genere humano exhiberetur, qui genus totum ut caput membra iure insito repraesentaret ad iustificationem, sicut primus Adam genus totum repraesentaverat ad condemnationem Rom. V. 15 sqq.; dum tandem c) ad hunc finem Dei Filius, Deus verus factus est homo, ex semine Patrum, primogenitus ex multis fratribus in totius cognationis suae caput et vadem constitutus Heb. II. 10-17.

Reconciliatio perfectissima est, ubi non intercedit mere gratuita tantum condonatio, sed etiam plena iuris compensatio et satisfactio adaequata. De hac perfectione quoad modum reconciliationis et supposito ordine praesenti, quo Deus plenam fieri voluit pro peccato satisfactionem, intelligendi sunt ss. Patres, quando docent reconciliationem fieri non potuisse, nisi Deus homo nostram causam in se suscepisset. Ceterum frequenter PP. iidem repetunt, Deo omnipotenti rationes et modos multiplices alios ad salvandum humanum genus lapsum praesto fuisse, voluisse tamen inter omnes possibles modos eligere hunc perfectae iustitiae et infinitae misericordiae. a Parum est, inquit Augustinus, ut istum modum, quo nos per mediatorem Dei et hominem Christum Iesum Deus liberare dignatur, asseramus bonum et divinae congruum dignitati; verum etiam et ostendamus *non alium modum possibilem Deo defuisse*, cuius potestati cuncta aequaliter subiacent; sed sanandae nostrae miseriae *convenientiorem modum alium non fuisse* nec esse oportuisse n de Trin. l. XIII. c. 10. n. 13.

VI.

Distinguitur valor operis in actu primo, quatenus est insita operis dignitas, et valor ad satisfaciendum ac merendum in actu secundo, quatenus supposita dignitate insita opus actu ordinatur ad compensationem vel remunerationem. Unde dignitas in singulis operibus Christi est quidem infinita, non tamen per singula sed per mortem in cruce tandem satisfactio et meritum ad redemptionem consummata sunt.

Valor internus operis et dignitas ad satisfaciendum ac merendum *in actu primo* independens est ab acceptatione ex parte eius, cui exhibetur, et etiam ab ordinatione et directione ad satisfactionem et remunerationem ex parte operantis. Hic valor, haec dignitas operis nondum est formaliter meritum nec satisfactio (saltem si agitur de satisfactione non pro se, sed pro aliis), sed est aptitudo ad satisfaciendum et merendum, quae non oritur nec augetur ex acceptatione, sed acceptationi supponitur. Valor ergo finitus non potest ordinari et acceptari nisi ad certum gradum praemii et satisfactionis ita, ut servetur aequalitas iustitiae et meritum sit condignum; si enim acceptatur ad maius praemium, hoc non ex iustitia, sed in quantum valorem excedit, ex liberalitate et misericordia tribuitur, ac meritum non condignum sed congruum dicitur. Valor infinitus ex se non refertur ad praemium determinatum, sed aptus est, ut servata iustitia et non solum ex liberalitate, referatur et acceptetur ad omne possibile praemium, et est in se maior quavis remuneratione determinata.

Actio igitur formaliter et *in actu secundo* meritoria est non solum ex sua dignitate et aptitudine ad merendum; sed quatenus ordinatur ad praemium, et ei praemium *actu* propositum est. Hinc ad formalem rationem meriti in actu secundo praeter fundamentum quod est in ipsa dignitate et valore actionis, requiritur directio et acceptatio ad remunerationem. Eodem modo sentiendum est de satisfactione pro laeso honore saltem ea, quae exhibetur non ab ipso reo sed vice eius ab alio, quoniam ex rigore iustitiae potest exigi

ipsius laedentis vel adaequata satisfactio vel poena. Dixi ita sentiendum esse *de reparatione laesi honoris*; patet enim longe diversam esse rationem, si ageretur de resarciendo damno.

Ex dictis clarum est, opera Christi quamvis sint in se valoris infiniti, et hoc sensu Christi meritum in actu primo infinitum dici debeat, non tamen in *actu secundo* meritoria esse nisi eorum bonorum, ad quae ordinalbantur a Christo et a Deo acceptabantur.

De hac acceptatione Dei et intentione Christi tenenda sunt sequentia. a) Acceptatio Dei in ipsa missione Christi et in incarnatione includitur; per ipsam enim incarnationem Deus Christum constituit secundum Adam et redemptorem totius generis humani. « Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat... non enim misit Deus Filium suum in mundum ut indicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum » Io. III. 16. 17; « misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret » Gal. IV. 4; « ingrediens mundum dicit: hostiam et oblationem noluit, corpus autem aptasti mihi... tunc dixi, ecce venio... in qua voluntate salvati sumus per oblationem corporis Christi semel » Heb. X. 5. seqq; et ceteris locis ubique in prophetiis V. T. et in declarationibus N. T. b) Intentioni divinae perfecte respondebat intentio voluntatis humanae, qua Christus sese obtulit Deo fideiussorem ac vadem pro toto genere humano. Obtulit autem se ipsum ita, ut satisfactio et meritum et redemptio non quibusvis operibus sed per mortem tandem in cruce consummaretur; hancque oblationem Deus ratam habuit et acceptavit ad illum finem, ad quem Filium suum misit in mundum. « Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem; decebat enim eum (Deum), propter quem omnia et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat (multos filios in gloriam adducentem ei; *δοξάν ἀγαγοῦντα*), auctorem salutis eorum per passionem consummare. Qui enim sanctificat et qui sanctificantur, ex uno omnes... quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit

eisdem, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est diabolus » Heb. II. 9. seqq. « Tunc dixi, ecce venio; in capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus, voluntatem tuam » ib. X. 5. seqq. « Venit Filius hominis dare animam suam redemptionem (λύτρον) pro multis » Matth. XX. 28. Pertinent huc ea omnia loca, ubi Deus Christum et Christus se ipsum dicitur fecisse ac dedisse « victimam pro peccato, maledictum, propitiationem seu hostiam propitiationis, redemptionem per sanguinem ipsius. »

Ex declarata distinctione inter valorem per se, qui est dignitas et aptitudo ad merendum, atque inter meritum in actu secundo, cui remuneratio actu respondet secundum ordinationem operis eiusque acceptationem, explicatur, quomodo diversa opera meritoria Christi se invicem habeant. Secundum valorem internum dignitas quae a persona operante derivatur, in singulis est infinita, nec *intensive* maior in pluribus simul quam in uno (spectata formaliter dignitate personae); sed iuxta ordinationem et acceptationem operis, meritum et satisfactio in actu secundo non sunt completa nisi per ipsam mortem Filii Dei in cruce. Potuissent ergo opera singula esse pretium adaequatum redemptionis; id tamen nec ex illorum valore infinito necessario sequeretur in actu secundo, nec factum est (1).

(1) « In ara crucis innocens immolatus non guttam sanguinis modicam, quae tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis sufficisset, sed copiose velut quoddam proluvium nescitur effudisse » Clemens VI. in Constit. « Unigenitas » extra de poenit. et remiss. c. 2.

VII.

Per satisfactionem et meritum redemptoris restauratur genus humanum ad ordinem supernaturalem gratiae et gloriae, qui effectus satisfactionis ac meriti ex voluntate antecedente Christi hominis offerentis et Dei acceptantis sunt universales pro omnibus hominibus, sed ex voluntate consequente absoluta Christi et Dei sunt effectus in actu secundo particulares pro electis: adeoque merita sunt oblata et acceptata pro omnibus quoad sufficientiam, non pro omnibus quoad efficaciam totius effectus antecedenter intenti.

Finis ad quem Deus Christum constituit redemptorem, ad quem ipse suas satisfactiones et sua merita obtulit, ad quem denique Deus ea acceptavit, non is fuit, ut totum humanum genus continuo et nullis interpositis mediis aut liberis dispositionibus redimeretur in pristinam gratiam vel in gloriam beatam vindicaretur. Sed finis is fuit, ut a) iniuria quibuscumque hominum peccatis contra Deum commissa compensaretur. Hac ipsa compensatione sublatum est impedimentum, quod obstat remissioni peccati atque collationi gratiae et auxiliorum supernaturalium; hoc enim impedimentum erat ipsa iniuria non compensata. Hinc b) finis ulterius erat, ut Deus placatus integra servata iustitia lapsum genus restitueret in viam primitivam ad supernaturalem beatitudinem, et se iterum hominibus supernaturaliter communicare vellet. Fructus itaque satisfactionis et meritorum Christi sunt remissio peccatorum, gratia adoptionis, vita aeterna cum omnibus mediis et auxiliis ad illam necessariis vel conducentibus, et universim sunt haec Verbi incarnati merita ac satisfactio principium et fundamentum totius supernaturalis providentiae erga lapsum genus humanum, qua ad vitam aeternam homines diriguntur. Quae quidem spectata secundum voluntatem Dei et Christi antecedentem conditionatam sunt omnibus hominibus parata; et secundum hunc modum satisfactio et meritum est obla-

tum a Christo homine atque a Deo acceptatum pro omnibus hominibus. Si vero fructus quem diximus, i. e. remissio peccatorum, gratia adoptionis, vita aeterna spectetur secundum voluntatem Dei et Christi *consequentem*, quae includit praevisionem cooperationis et usus mediorum ex parte causarum secundarum, sic illi effectus actu ipso non omnibus applicantur, quia condiciones a voluntate Dei antecedente requisitae non adimplentur. Nec ergo Christus *intentione consequente et absoluta* obtulit sua merita ad aeternam remissionem peccatorum, ad gratiam et vitam aeternam effectu ipso obtinendam omnibus hominibus, nec Deus *voluntate consequente et absoluta* ad hunc effectum ea acceptavit. Ratio est, quia redempti sunt et manent in conditione viatorum, quibus restituta est potestas (ἐξουσία) ut filii Dei fiant (Io. I. 12), non tamen inserenda erat vel necessitas vel absoluta securitas salutis, a qua deficere non possent.

Duplex illa ratio oblationis et acceptationis meritorum Christi quae universalis est secundum voluntatem antecedentem et conditionatam, particularis secundum voluntatem consequentem et absolutam, exprimitur, quando satisfactio et meritum oblatum esse dicitur pro omnibus hominibus *quoad sufficientiam*, non pro omnibus *quoad efficaciam*. Patet, *hanc sufficientiam* non esse intelligendam sensu Calviniano et Ianseniano de valore solum interno meritorum; ita enim sufficiens valor esset non solum pro omnibus hominibus, sed etiam pro omnibus daemonibus et omnibus peccatis possibilibus numquam futuris. Sufficientia itaque in ea locutione intelligi debet de satisfactione et merito *ordinato et acceptato voluntate Dei et Christi antecedente et conditionata* ad remissionem peccatorum, gratiam, et salutem omnium hominum iuxta modum declaratum. Hinc a satisfactione et merito Christi nullus hominum fuit exclusus, et sin minus *in omnibus* certe *pro omnibus* meritum Christi habuit effectus multiplices. Est enim meriti Christi effectus *pro omnibus* ipsa universalis antecedens voluntas salutifera, qua Deus propter satisfactionem et meritum Christi vult prorsus omnibus remittere peccata, concedere gratiam et vitam aeternam (vide Tract. de Deo Sect. V.

cc. 1. 2) (1); sunt effectus media salutis instituta *pro omnibus*, gratiarum adiutoria sufficientia non solum *pro omnibus* praeparata in voluntate antecedente, sed etiam suo tempore et loco *omnibus data actu*, qui ratione utentes eorum sunt capaces. Dicitur vero satisfactio et meritum Christi *sufficiens tantum et non efficax*, quando propter abusum gratiarum et non usum mediorum salutis, quem Deus directe non vult sed permittit, finis intentus et maxime ultimus effectus qui est vita aeterna, contra voluntatem Dei et Salvatoris nostri antecedentem actu non obtinetur.

Quamvis igitur satisfactioni et merito Christi non respondeat actualis remissio culpae et poenae et collatio beneficiorum supernaturalium in genus humanum tam extensa, ad quantam Christus ea obtulit et Deus acceptavit *voluntate antecedente*; respondet tamen tanta, ad quantam oblata **sunt et acceptata** Dei et Christi *voluntate consequente*.

VIII.

Satisfactio et meritum redemptoris ut causa prima non excludit, sed sibi subiungi postulat ut causam secundam merita et satisfactiones nostras, quae nituntur meritis Christi.

Satisfactio et merito Christi necessitas cooperationis, meritorum, et satisfactionum nostrarum nullatenus excluditur; sed merita nostra nostraeque satisfactiones se habent ad merita et satisfactiones Christi velut causa particularis et inferioris ordinis ad causam universalem ordinis superioris. Quare a) ex Christi meritis nobis satisfaciendi et merendi principium i. e. gratia confertur. b) Christus nobis

(1) Per se liquet, voluntatem Dei non dici effectum meritorum Christi, ut voluntas in se et substantialiter est ipsa divina essentia; sed dici effectum relationem rationis ad suum obiectum, quae appellatur *voluntas* (de hoc vide Tract. de Deo th. LVII). Porro in voluntate antecedente duplex signum distingui debet, quatenus 1° vult homines salvos fieri *per plenam satisfactionem praestandam*, quae voluntas non est effectus meritorum Christi, sed ratio ad volendam ipsam incarnationem; 2° spectari debet voluntas salvifica, quatenus *propter suppositam satisfactionem* vult salutem omnium; huius voluntatis causa meritoria sunt Christi merita.

meruit, ut Deus nostris meritis coronam vitae et nostris satisfactionibus remissionem poenae promitteret, et eadem acceptaret ad merendum et satisfaciendum in actu secundo. Videlicet opera nostra supernaturalia facta in gratia et per gratiam sunt quidem intrinsecus et non solum externa acceptatione meritum suo modo condignum *in actu primo* ad mercedem supernaturalem vitae aeternae; sed ut sint merita *in actu secundo* et eis ex iustitia respondeat praemium, requiritur promissio et acceptatio ex parte Dei, quod vel de ipsis meritis Christi dicendum esse supra vidimus (n. VI). Iam vero sicut ex Christi meritis confertur nobis principium operandi, ut possint esse merita in actu primo; ita acceptatio meritorum nostrorum ad merendum in actu secundo est propter eadem infinita merita Christi. Praeterea c) Christus ut caput cum suis meritis merita membrorum suorum Patri offert, et nos ipsi in formali ratione membrorum Christi capitis Deo in ordine ad merendum et satisfaciendum acceptiores sumus propter infinita merita Christi capitis, ex qua duplici unione nostrorum operum cum meritis Christi capitis valor meritorum nostrorum dignior evadit.

Haec tria nunc commemorata, principium merendi, acceptatio meritorum ex meritis Christi, unio meritorum cum meritis Christi significantur, quando dicitur, satisfactiones et merita nostra niti satisfactionibus et meritis Christi. « Bene operantibus usque in finem et in Deo sperantibus proponenda est vita aeterna, et tamquam *gratia filii Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, et tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddenda...* Cum enim ille ipse Christus Iesus tamquam caput in membra et tamquam vitis in palmites in ipsos iustificatos *ingiter virtutem influat...* nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est, quominus... vitam aeternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam *vere promeruisse censeantur* » Conc. Trid. sess. VI. cap. 16. « Neque vero ita nostra est satisfactio haec quam pro peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Iesum. Nam ut ex nobis tamquam ex

nobis nihil possumus, *eo autem cooperante qui nos confortat, omnia possumus*; ita non habet homo unde gloriatur, sed omnis gloriatio nostra in Christo Iesu est, *in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus facientes fructus dignos poenitentiae, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre* » Ib. sess. XIV. c. 8. Cf. Suarez de Gratia l. XII. c. 19.

Ex dictis consequitur, remissionem peccatorum et beneficia quaevis supernaturalia nobis concessa ipsi quidem Christo redemptori mercedem esse iustitiae, quae merces adaequato et superabundanti Christi merito respondet; nobis autem esse eo magis gratiam et gratuita beneficia, quod maius est Christi meritum, quod ipsum nobis est gratia et omnium gratiarum fons ac origo. Patet deinde, ex facultate nobis donata merendi non solum non obscurari meritum Christi, ut Protestantes aiebant, sed immo amplius et magnificentius demonstrari, eo quod Christus non solum per se meruit, sed etiam suis membris meruit virtutem ad merendum (vide Bellarm. de Iustificat. l. V. c. 5; Suarez de Gratia l. XII. c. 1. n. 16). Colligitur denique ex dictis, quomodo vita aeterna et bona alia, quae per gratiam Christi nostris operibus mereri ipsi possumus ac debemus, simul sint et gratia et corona.